

نگاهی به تاریخ ارمنیان تهران

(۶)

نگارش ادیک باغداساریان
(ا. گرمانیک)

۵-۷- علوم

در زمینه علوم چهره های برجسته ای در میان ارمنیان بوده اند. از جمله آرشینکت وارطان، معمار دوران رضا شاه، دکتر آلکساندر باغدیانس عضو هیئت علمی شورای دانشکده علوم پایه پزشکی دانشگاه تهران و جزو ۹ دانشمند ممتاز ایران که جایزه البرز گرفته در رشته بیوشیمی و فیزیولوژی موفق به کشف هورمون جدید از غده تیروئید گردید. دکتر گاگیگ استاد دانشگاه تهران و عضو آکادمی علوم فرانسه که از جانب پاپ پل ششم یک قطعه نشان عالی «کماندور ریاضیدان برجسته که متولد ۱۳۰۲ در تبریز بود و پس از تحصیلات متوسطه و نیز تحصیل در دانشگاه تهران به ایالات متحده آمریکا رفت و دکترای خود را در آنجا اخذ کرده سالهاست در دانشگاههای آنجا تدریس نموده و گهگاه بنا به دعوت به ایران می آمد. دکتر مارکار گریگوریان سرپرست سابق دانشکده مهندسی سازه دانشگاه صنعتی شریف مدتها رئیس کنفرانس بین المللی سازه های فضایی و یکی از بنیانگذاران تحقیقات در این رشته است. خانم دکتر آلتوش دریان استاد دانشگاه تهران و سرپرست رصدخانه قابل توجه هستند. در کنفرانس بین المللی ستاره شناسی که در اوت سال ۱۹۷۰ در برایتون تشکیل گردید هفت دانشمند ارمنی از ارمنستان، دو دانشمند ارمنی از فرانسه، دو نفر از ایالات متحده یک خانم دانشمند از مکزیک و خانم دکتر دریان نیز از ایران شرکت داشتند. مهندس آرک مگردیچیان استاد سابق دانشکده راه و ساختمان دانشگاه امیرکبیر (پلی تکنیک سابق) نویسنده کتابهای بسیاری در این رشته که مرجع متخصصان و دانشجویان محسوب می گردند.

در زمینه زمین شناسی، زلزله شناسی و آتشفشان شناسی دکتر مانوئل بربریان از چهره های سرشناس ایران بود. وی صاحب تألیفات متعدد در رشته های مربوطه می باشد.

۶-۷- کتابخانه های ارمنی تهران

کتابخانه های ارمنی به سبک امروزی در ایران از نیمه های سده نوزدهم توأم با تأسیس مدارس به وجود آمدند. نخستین کتابخانه ها در تبریز، جلفای اصفهان، رشت و تهران پایه گذاری شدند. غیر از آنها در روستاهای ارمنی نیز کتابخانه هایی عموماً در جوار کلیساها وجود داشت و پس از مهاجرت ارمنیان به شهرها این کتابخانه ها نیز به شهرها و اکثراً در کتابخانه کلیساها ادغام گردیدند. نخستین کتابخانه مستقل در سال ۱۸۷۷ در ناحیه قلعه (قالا) تبریز بنا شد.

تا سالهای دهه ۱۹۳۰ در تهران کتابخانه ها عموماً در جوار مدارس وجود داشتند. در سال ۱۹۳۶ پس از اینکه مدارس به دستور دولت وقت تعطیل شد با کوشش «انجمن خیریه زنان ارمنی» کتابخانه های مدارس در یک جا متمرکز و ادغام شد. بعدها با تصمیم شورای خلیفه گری این کتابها (۴-۳ هزار جلد) تحت سرپرستی «انجمن (کلوب) ارمنیان» در آمد. در دهه ۱۹۷۰ این کتابخانه تعداد ۱۲ هزار جلد کتاب داشت که اکثراً ارمنی بوده، به زبانهای فارسی، انگلیسی، فرانسه و روسی نیز جلدهایی در آن وجود دارند. پس از انقلاب کتابخانه شورای خلیفه گری مجدداً بازسازی و بازگشایی گردید.

در اینجا ذکر کتابخانه ساکو شایسته است زیرا این کتابخانه (کتابفروشی) در ابتدای تأسیس (۱۹۳۳) در ازای وجوه ناچیز کتاب در اختیار اهل مطالعه قرار می داد. در اثر تلاش و نبوغ صاحب و مدیر آن این کتابخانه تبدیل به یکی از بزرگترین و فعالترین کتابفروشی های ایران و خاورمیانه گردید و امروزه اکثر کتابهای اهل مطالعه توسط این مرکز تأمین شده است. این کتابخانه در شهرهای

مختلف ایران دارای شعبه بود و در سال ۱۹۸۳ به کوشش هیئتی پنجاهمین سال تأسیس آن با شکوه تمام جشن گرفته شد.

۷-۷- انجمن ها و مؤسسات فرهنگی

نخستین انجمن ارمنیان تهران «انجمن دوستداران تئاتر ارمنی» بود که به سال ۱۸۸۱ تأسیس یافت. در ۱۸۸۴ سالن تئاتر نیز بنیان نهاده شد و هراچیا آجاریان زیاتشناس نامی زمانی که در تهران اقامت داشت در نقش «مانوک آقا» در نمایش «گدایان محترم» نوشته ها کوپ بارونیان بازی کرد.

نخستین انجمن ها و یا کلوب های فرهنگی در ایران از سالهای ۱۱-۱۹۰۵ تأسیس یافته اند. در این سالها انجمن هایی در جلفای اصفهان، تهران، تبریز و سپس در رشت، اهواز، اراک، آبادان و مسجد سلیمان و جز آن پایه گذاری شدند. در سال ۱۹۰۷ «انجمن خیریه بانوان ارمنی» تشکیل شد و در سالهای دهه ۱۹۳۰ انجمن های ملی- فرهنگی تحت عناوین کلی «انجمن های ارمنی» پدید آمدند. «انجمن یا کلوب ارمنیان تهران» در سال ۱۹۳۱ به وجود آمد که دارای سالن و امکانات مختلف فرهنگی است. در سال ۱۹۴۳ کتابخانه انجمن نیز افتتاح گردید. در ماه مه سال ۱۹۵۷ انجمن «گارون» (به معنی بهار) به همت گروهی از جوانان ارمنی تأسیس شد. این انجمن با ماهیت فرهنگی خود محفلی برای ادب- دوستان جهت استماع سخنرانیها، شرکت در جلسات ادبی و مانند آنها بود و گهگاه فیلم ها و نمایشهای تئاتر نیز در آنجا ارائه می گردید.

دیگر انجمن هایی که در تهران تشکیل شده اند که اکثرشان هنوز هم به فعالیت خود ادامه می دهند بدین قرارند: انجمن زنان ارمنی (تأسیس ۱۹۳۹)، باشگاه فرهنگی و ورزشی آرارات (۱۹۴۴) کلوب ارمنیان (۱۹۵۴)، انجمن نویسندگان ارمنی (۱۹۶۲) باشگاه فرهنگی و ورزشی سییان، باشگاه شاه عزیز، انجمن ملی و فرهنگی ارمنیان ایران، انجمن فرهنگی آرمن، انجمن فرهنگی آبرویان، انجمن فرهنگی ساناهین، انجمن ادب دوستان ارمنی چهارمحال (تأسیس ۱۹۳۰ در آبادان، شعبه تهران ۱۹۴۳)، انجمن فرهنگی ارمنیان قره داغ، انجمن فرهنگی اربونی، انجمن کل خیریه ارمنی، انجمن زنان دوستدار کلیسای ارمنی (۱۹۲۸)، انجمن دانشگاهیان ارمنی، کانون فرهنگی ارمنی، انجمن جنبش مردمی ارمنی و جز اینها. از مؤسسات غیر فرهنگی می توان درمانگاه آودیسیان تهران وابسته به خلیفه گری و درمانگاه گریگوریس یاد کرد که فعال می باشند.

۸-۷- چاپخانه های ارمنی تهران

بنا به آگاهی های موجود نخستین چاپخانه ارمنی تهران پیش از اول ژانویه ۱۸۹۴ با کمک های مالی ارمنیان جاوه که از اهالی قدیمی جلفا بودند تأسیس گردید. در این تاریخ نخستین شماره نشریه «شاویغ» به چاپ رسید و از سوی نیز اطلاع داریم در سالهای پایانی دهه ۸۰ سده ۱۹ کمک های مالی برای انجام این کار گردآوری می شده است. این چاپخانه به نام چاپخانه «جاواهای» (چاپخانه ارمنیان جاوه) معروف است.

تا کنون چاپخانه های ارمنی زیر در تهران تأسیس شده اند: آلیک (۱۹۵۰)، الوان (۵۲-۱۹۴۳)، آتی (۱۹۵۶) که اکنون باید آن را از این فهرست خارج نمود زیرا با تغییر مدیریت نام آن به «نخستین» تبدیل شد و در خدمت نشریات ارمنی نیست. چاپخانه آراکس (۱۹۵۵)، بسفر، گارون، گوتبرگ، گروه (groh)، تهران، ایرانچاپ (۵۶-۱۹۴۲)، خیام، نائیری (۱۹۵۹)، نوربخش (یا ماسیس ۱۹۵۵)، چاپکار، جاواهای (۱۸۹۴)، رازی، روشنایی، ورازونند (یا بویوخ ۵۳-۱۹۳۳)، پاروس (۶۳-۱۹۰۱)، فارابی (۱۹۷۵)، فرانسوا ملک کرم، چاپخانه مدرن (چاپ جدید، ۱۹۲۲). اکنون چاپخانه های ارمنی تهران عبارتند از: آلیک، مدرن، آراکس، فارابی، نائیری، نوربخش. چاپخانه مدرن از ۱۹۲۲ تا ۱۹۸۲ تعداد ۳۴۰ عنوان کتاب ارمنی و ۳۱ عنوان کتاب به زبانهای فارسی، انگلیسی و روسی و ۱۱ عنوان جریده چاپ کرده است. نشریات بسیار زیادی در چاپخانه پاروس چاپ شده اند.

جامعه ارمنی ایران

- فعاليتها و جلسه های مربوط به انتخابات شورای خلیفه گری کماکان ادامه دارد.
- آزادگان ارمنی ایرانی در وانک قره کلیسا توسط وزیر محترم ارشاد اسلامی جناب آقای دکتر مهاجرانی مورد تجلیل قرار گرفتند.
- ۳۳-مین مسابقات المپیک ارمنیان ایران در ورزشگاه آرارات به پایان رسید.

گورستان ارمنیان تهران اثر ملی شد
«گورستان ارمنیان» واقع در خیابان پیروزی و شرق خیابان ۱۷ شهریور، منطقه دولااب و سلیمانیه تهران با شماره ۲۶۸۸ در فهرست آثار ملی ایران به ثبت رسید.

به گزارش روابط عمومی سازمان میراث فرهنگی کشور، این گورستان که قدمتی چندین ساله دارد تدفین در آن قدغن شده و قدیمی ترین سنگهای قبر حاضر در محوطه گورستان مربوط به اواخر دوره قاجار است. مقبره های شخصیت های مذهبی و حائز اهمیت و نیز برخی از شخصیت های ملی قوم ارمنی از جمله مقابر این مجموعه هستند.

پس از تغییر کاربری گورستان ونک به باشگاه آرارات، تعدادی از سنگهای قبر با ارزش آن به این گورستان منتقل شده است. این سنگ قبرهای ۱۵۰ ساله، دارای تصاویر برجسته ای هستند که میراث با ارزش قوم ارمنی محسوب می شود.

بخشی از این گورستان متعلق به تعدادی از کاتولیک ها ارمنی است و آشوریان کلدانی نیز در آن به خاک سپرده شده اند.

روسها، یونانیها، لهستانیها و فرانسویها نیز در این گورستان که کلیسایی به ابعاد ۴×۸ متر مربع یکی از بهترین بناهای آن است، دفن شده اند.

کلیسایی با طراحی داخلی و گچبری و نقاشی دیواره ها و سقف ها در گورستان روس و یونان و دو مقبره واقع شده در شرق و شمال این کلیسا با ویژگیهای خاص و بادمان و مقبره سرباز گننام جنگ جهانی دوم، از دیگر آثار این مجموعه است.

ایران

همایش گفت و گوی تمدن ها با سخنرانی آقای خاتمی آغاز شد

همایش گفت و گوی تمدن ها در سازمان ملل متحد، با سخنرانی رئیس جمهوری ایران آغاز شد. این همایش که سران ۳۰ کشور جهان در آن شرکت داشتند، پاسخی به ابتکار سید محمد خاتمی رئیس جمهوری ایران در زمینه نامیدن سال ۲۰۰۱ به عنوان سال گفت و گوی تمدن هاست.

متن کامل سخنرانی در همین شماره «لویس» چاپ شده است.

- دولت و مجلس موانع فعالیت های حزبی را برمی دارند.

۲ فیلم ایرانی مدال نقره جشنواره یونیکا ۲۰۰۰ را دریافت کردند

فیلمهای ایرانی «عروسک» و «دو خواهر» موفق به دریافت مدال نقره از جشنواره اتحادیه یونیکا ۲۰۰۰ در هلند شدند.

به گزارش روابط عمومی انجمن سینمای جوان ایران، از شش فیلم ایرانی شرکت کننده در این جشنواره، فیلمهای «عروسک» به کارگردانی محمد رضا رحمانی و «دو خواهر» به کارگردانی بیژن میر باقری در میان بیش از ۱۴۰ فیلم شرکت کننده، موفق به دریافت مدال نقره شدند.

ژاپن و ارمنستان خواستار توسعه روابط فرهنگی با ایران شدند

سفیران کشورهای ژاپن و ارمنستان، در دیدارهای جداگانه با وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، بر ضرورت توسعه همکاری فرهنگی کشورهایشان با ایران تأکید کردند. به گزارش روابط

عمومی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، «او کروما گوساکی» سفیر ژاپن در تهران با اشاره به دیدار آتی دکتر سید عطاء الله مهاجرانی از توکیو، این سفر را در توسعه مناسبات دو کشور با اهمیت توصیف کرد. وی گفت: در گذشته روابط فرهنگی دو کشور آفتابگرد که باید گسترش پیدا کرده و شناخت دو ملت نسبت به یکدیگر، بسیار محدود است. سفیر ژاپن در تهران، با اشاره به پیشنهاد آقای خاتمی مبنی بر گفتگوی تمدنها، این گفتگو را در توسعه روابط همه جانبه کشورها، با اهمیت دانست. «او کروما گوساکی» در این دیدار، خواستار همکاری دو کشور در زمینه های سینما، میراث فرهنگی، موسیقی، رفت و آمد نویسندگان و تبادل دانشجو شد. وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی نیز در این دیدار، زمینه های همکاری تهران- توکیو را متنوع توصیف کرد. دکتر مهاجرانی، آمادگی جمهوری اسلامی ایران را برای توسعه همکاری فرهنگی با ژاپن اعلام کرد و سفر آتی آقای خاتمی به ژاپن را در توسعه مناسبات دو کشور مهم ارزیابی کرد.

آقای «گغام غربیجانیان» سفیر ارمنستان در تهران نیز در دیدار با وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، خواستار برگزاری هفته فرهنگی آن کشور در تهران شد.

سفیر ارمنستان در تهران با اشاره به مرمت کلیساهای کهن «سن استپانوس» و «سن تادئوس» در ایران، از توجه وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی به

بازسازی این کلیساهای تشکر کرد. وی گفت: سال آینده میلادی که به پیشنهاد آقای خاتمی سال گفتگوی تمدنها نام گرفته است، همزمان با ۱۷۰۰-مین سال پذیرش دین مسیحیت در ارمنستان است و امیدواریم ایران در مراسمی که به این مناسبت در ایروان برپا می شود، مشارکت کند. دکتر مهاجرانی نیز در این دیدار گفت: ارمنستان و ایران از یک حوزه تمدنی هستند و این امر مشارکت فرهنگی دو کشور را افزایش داده است.

جناب آقای محمد خاتمی ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران ۲۹ شهریور، سالروز استقلال ارمنستان را به روایت کوچاریان رئیس جمهور و ملت ارمنستان تبریک گفت و اظهار امیدواری نمود که روابط ایران و ارمنستان هر چه بیشتر مستحکم گردد.

ایران با ۳۴ ورزشکار در بزرگترین مسابقات ورزشی جهان یعنی المپیک سیدنی ۲۰۰۰ شرکت نمود

خسارت ناشی از خشکسالی در ایران حدود چهار میلیارد دلار است

وزیر کشاورزی در دیدار با مدیر بازرگانی استرالیا در منطقه خاورمیانه و اقیانوس هند (مستقر در دبئی)، میزان خسارت ناشی از خشکسالی در اقتصاد ایران در سال جاری را حدود چهار میلیارد دلار اعلام کرد که در سی سال اخیر بی سابقه بوده است.

پژوهش یک دانشجوی ایرانی برنده یک رقابت بین المللی علمی در مالزی شد
پژوهش یک دانشجوی ایرانی دوره دکترا که می تواند به شناسایی و ردیابی آلودگی دریاها به مواد نفتی کمک سریع و مؤثر کند، برنده جایزه نخست یک رقابت بین المللی علمی در مالزی شد.

«حمید اصیل زاده» دانشجوی دکتری رشته «سنجش از راه دور و داده های جغرافیایی» دانشگاه پوترای مالزی در این مسابقه که میان دانشجویان ۱۰ کشور گوناگون جهان برگزار شده بود، به مقام نخست این رقابتهای رسید و نشان طلا و لوح تقدیر دریافت داشت.

ایران از سه سال دیگر با تنش آبی مواجه می شود

معاون امور آب وزارت نیرو گفت: با ادامه روند کنونی مصرف آب، ایران از سال ۱۳۸۲ با «تنش آبی» مواجه می شود و از سال ۱۴۱۰ به جمع کشورهای کم آب می پیوندد.

مهندس رسول زرگر در نخستین همایش مدیران روابط عمومی سازمان آب منطقه ای در سازمان مدیریت منابع آب ایران، افزود: «مقوله آب در ۲۵ سال اخیر از اهمیت بیشتری برخوردار شده است. این مقوله که همواره در سطح کارشناسان و متخصصان مطرح بود، در ۵ سال اخیر به دغدغه رهبران کشورها مبدل شد».

شورای عالی رسیدگی به امور ایرانیان خارج از کشور تشکیل می شود

اقدامات قوه مجریه برای پیشبرد حقوق اقلیت ها و حقوق اتباع ایرانی مقیم خارج از کشور مورد بحث و بررسی قرار گرفت.

به گزارش ایسنا در ادامه اجلاس سالیانه "ارزیابی عملکرد قوه مجریه از حیث رعایت حقوق بشر" که از سوی کمیسیون حقوق بشر اسلامی برگزار می شود، نمایندگان اقلیت ها دیدگاه های خود را در مورد تحولات مثبت و موانع و مشکلات پیش رو مطرح کردند.

نمایندگان اقلیت ها به اقدامات رئیس جمهوری در تعیین کمیته ای برای رسیدگی ویژه به مشکلات اقلیت ها اشاره کردند و ضمن تشکر از روندی که با همدلی و همکاری و مبتنی بر زندگی مشترک برای اعتلای ایران پیموده می شود، اظهار امیدواری نمودند که در مجلس ششم نیز اصلاحات لازم قانونی یا مواردی که نیاز به تصویب قانون جدید دارد مبتنی بر حقوق ملت در قانون اساسی انجام پذیرد. در ادامه جلسات وضعیت ایرانیان خارج از کشور و مشکلات مختلف آنها مطرح گردید و به دستور رئیس جمهوری برای تشکیل شورای عالی رسیدگی به امور ایرانیان خارج از کشور اشاره شد و اینکه سازمان غیر دولتی حمایت از زندانیان ایرانی خارج از کشور به همت جمعی از فعالان حقوق بشر در حال شکل گیری رسمی است و به زودی با جلب مشارکت مردمی در جهت حمایت از زندانیان ایرانی خارج از کشور فعالیت همه جانبه خود را آغاز خواهد کرد. در این نشست مسائلی مربوط به برخورد های خشن با ایرانیان در کشورهای مثل ترکیه مورد اعتراض شرکت کنندگان قرار گرفت و جملگی خواستار برخورد قویتر قوه مجریه در قبال موارد بی احترامی و تعرض به حقوق اتباع ایرانی در خارج از کشور شدند.

ارمنستان

رئیس جمهوری ارمنستان، خواستار حضور نمایندگان منطقه «قرا باغ کوهستانی» در مذاکرات صلح شد
باکو- خبرگزاری جمهوری اسلامی: یک نشریه چاپ باکو، به نقل از «روبرت کوچاریان» رئیس جمهوری ارمنستان، نوشت: «جمهوری قرا باغ کوهستانی» یک دولت قانونی است و باید در مذاکرات مستقیم صلح مشارکت داشته باشد».

به نوشته «بنی مساوات» رئیس جمهوری ارمنستان تأکید کرد که «منافسه «قرا باغ کوهستانی» باید مطابق حقوق برابر طرفهای درگیر، حل و فصل شود».

به گفته «روبرت کوچاریان»، ارمنستان خواستار حل مسالمت آمیز این مناقشه است و بر همین اساس، تلاش و فعالیت خود را از طریق همکاری با رئیسبان گروه «مینسک» سازمان امنیت و همکاری اروپا ادامه می دهد.

ملاقات رئیس جمهور ارمنستان با رئیس شرکت «ای. پی. جی. لپس»

روبرت کوچاریان رئیس جمهور ارمنستان در نیویورک با سیمونیان رئیس شرکت «ای. پی. جی. لپس» دیدار و گفتگو کرد. میان این شرکت و دولت ارمنستان موافقتنامه ای پیرامون تکنولوژیهای عالی جهت توسعه تجارت منعقد گردیده است. موافقتنامه هدف توسعه بخش خصوصی تکنولوژیهای عالی را دنبال می کند. برنامه ظرف پنج سال با ۲۰ میلیون دلار سرمایه گذاری به اجرا در خواهد آمد. در این برنامه تدریس تجارت الکترونیکی، برنامه های کامپیوتری دانشجویان و ایجاد پانصد محل کار برای تکنولوژیهای عالی پیش بینی شده است.

اخبار شبکه تلویزیون A+I ۷۹/۶/۱۶

هفتمین نمایشگاه کالاهای ایرانی در ارمنستان طبق گزارش خبرگزاری سنارک مهندس لئون آهارونیان رئیس هیئت مدیره اطاق بازرگانی ایران- ارمنستان طی مصاحبه مطبوعاتی در تهران به اطلاع رساند که هفتمین نمایشگاه کالاهای ایرانی در ارمنستان در نوامبر سال جاری در ایروان برگزار خواهد شد. به گفته آقای آهارونیان هدف از برگزاری این نمایشگاه ایجاد زمینه برای تشویق تولید کنندگان ایرانی به بازار ارمنی است که «دروازه تجارت قفقاز» به شمار می رود. نمایشگاه در محلی با مساحت ۱۴۰ هزار متر مربع واقع در ایروان برگزار خواهد شد. آقای آهارونیان در طی مصاحبه ای با خبرنگار «ایرنا» اظهار داشت: اطاق بازرگانی ایران و ارمنستان در طی سه سال اخیر سه نمایشگاه برگزار نموده و در امر توسعه بازار ارمنی قریب ۱۰۰ میلیون دلار سرمایه گذاری انجام داده است. ایران بعد از روسیه و بلژیک سومین همکار تجاری ارمنستان می باشد. در سال ۱۹۹۹ واردات کالاهای ایرانی به ارمنستان متشکل از ۷۸/۵ میلیون دلار و صادرات کالاهای ارمنستان به ایران ۳۴/۲ میلیون دلار بوده اند.

هایاستانی هانراپوتیون ۷۹/۶/۱۷

محور سخنان کوچاریان در سازمان ملل در هفتم سپتامبر روبرت کوچاریان رئیس جمهور ارمنستان در نطق خویش در اجلاس هزاره سازمان ملل متحد به نقش سازمان ملل متحد در آستانه هزاره جدید، قتل عام ارمنیان، مسئله درگیری قرا باغ کوهستانی و ۱۷۰۰-مین سال پذیرش مسیحیت بعنوان مذهب رسمی اشاره نمود. رئیس جمهور ارمنستان همانروز در یکی از چهار میز گرد اجلاس شرکت نمود. ۴۱ کشور شرکت کننده مسائل جهانی شدن، امنیت و فقر را مورد بررسی قرار دادند. روبرت کوچاریان در نطق خویش گفت: باید پیرامون پیش بینی و جلوگیری از بروز درگیری ها و نقش سازمان ملل متحد پیرامون موارد فوق و کمک کشورهای پیشرفته به کشورهای در حال رشد گامهایی برداشته شود.

در ۷ سپتامبر ملاقات ادواری روبرت کوچاریان رئیس جمهور ارمنستان و حیدر علیف رئیس جمهور آذربایجان در نیویورک صورت گرفت. بعد از پایان این دیدار، دو رئیس جمهور ملاقات را مفید و سودمند ارزیابی نموده چنین گفتند: ما هر دو مایل هستیم که درگیری قرا باغ کوهستانی از طریق صلح حل گردد. روبرت کوچاریان در سخنان خویش اشاره نمود که فعلاً اعلام نتیجه نهایی مذاکرات دشوار است و برای رسیدن به هدف باید صبر و حوصله داشته باشیم زیرا به توافق رسیدن پیرامون مسئله ای چون درگیری قرا باغ کوهستانی و پذیرفتن سازش متقابل دشوار است. زیرا چنین درگیری ها به این آسانی حل نمی شوند.

روبرت کوچاریان بنا به درخواست یاسر عرفات با وی ملاقات داشته است. طرفین آخرین پیشرفت هائی را که پیرامون هویت اورشلیم در روابط فلسطین- اسرائیل مشاهده شده است مورد بررسی قرار دادند. بر اساس گزارش «مدیا ماکس» یاسر عرفات در تصحیح خبرهای نشریات اسرائیلی گفت: من بطور قاطع اعلام نموده ام که ما و ارمنیان یک ملت هستیم و هیچوقت پیشهاد اسرائیل را در مورد اعطاء بخش ارمنی اورشلیم به اسرائیل نخواهم پذیرفت.

شبکه تلویزیونی یومنتس ۷۹/۶/۱۸

شصتمین دوره مسابقات شطرنج به پایان رسید آخرین دوره شصتمین مسابقات شطرنج بسیار آرام برگزار گردید و برندگان مسابقه شطرنج به دریافت جوایزی نائل گردیدند.

این مسابقات از طرف فدراسیون شطرنج ارمنستان و جمهوری اسلامی ایران و به پاس پل مغری، پل دوستی ارمنی- ایرانی ترتیب داده شده بود. آقای وانیک زاکاریان رئیس فدراسیون شطرنج و آقای محمد فرهاد کلینی سفیر فوق العاده و تام الاختیار جمهوری اسلامی ایران در جمهوری ارمنستان در سخنرانی های خود به این موضوع اشاره نمودند که برگزاری مسابقات در استحکام روابط دو کشور کمک کرد. رئیس فدراسیون شطرنج مدال طلا و تقدیرنامه به سفیر جمهوری اسلامی ایران تقدیم نمود.

تمام برندگان شرکت کننده در این مسابقات جوایز نقدی دریافت نمودند. همانطور که قبلاً نیز اشاره گردید مرکز فرهنگی سفارت جمهوری اسلامی ایران جوایز ویژه ای برای برندگان مسابقه در نظر گرفته بود.

شبکه تلویزیون پرمنتس ۷۹/۶/۲۱

بزودی در ارمنستان چند هزار محل کار ایجاد خواهد گردید

ساعت ده صبح روز دهم سپتامبر کوچاریان رئیس جمهور ارمنستان از نیویورک به ایروان بازگشت. کوچاریان در طی مصاحبه ای کوتاه در فرودگاه «زوار تنوس» اظهار داشت: اجلاس

بین المللی

به گزارش خبرگزاری رویتر از آن، گارد ساحلی جزیره «تینوس» واقع در ساحل اژه، یک قایق مسافری ترکیه را واقع در جنوب تینوس، متوقف و تمام سرنشینان آن، از جمله ۴۲ کودک را بازداشت کرد.

علمی

شرکت بلژیکی مغز مصنوعی می سازد

تهران- واحد مرکزی خبر: یک شرکت بلژیکی سرگرم ساخت یک مغز مصنوعی است که در آن حدود یکصد میلیون سلول الکترونیکی به کار خواهد رفت. به گزارش خبرگزاری فرانسه، شرکت «استارلاب» مستقر در «بروکسل» اعلام کرد، قصد دارد یک شبکه ارتباطات عصبی مصنوعی را که می تواند خودش تکثیر شود، آزمایش و توسعه دهد. این مغز مصنوعی ابتدا برای تنظیم حرکات یک گربه ربانی به کار گرفته خواهد شد. فن آوری مغز مصنوعی سپس در زمینه کشاورزی، به ویژه در سطوح کشاورزی نیمه بیابانی مورد استفاده قرار خواهد گرفت. دیگر موارد کاربرد مغز مصنوعی در روبات های لوازم خانگی، لوازم نظامی، اسباب بازی ها و حیوانات خانگی به شکل ربات، خواهد بود. مغزهای مصنوعی در حال حاضر دارای ۷۵ میلیون نورون مصنوعی هستند که توانایی آنها صد برابر کمتر از توانایی مغز انسان است. به گفته شرکت بلژیکی تا چهار سال دیگر نسل آتی مغزهای مصنوعی دارای یک میلیارد نورون خواهد بود.

تأثیر تلفن همراه بر مغز جوانان
بن- پژوهشگران آلمانی اعلام کردند استفاده بیش از حد کودکان و نوجوانان از تلفن های همراه برای سلامتی آنها زیانبار است. به گفته این پژوهشگران هنوز روشن نیست که تشعشعات ناشی از تلفن های همراه تا چه حد برای سلامتی مضر است، اما اگر این اشعه خطرناک باشد، نوجوانانی که از این تلفن ها استفاده می کنند، بسیار بیشتر از بزرگسالان در معرض خطر قرار می گیرند.

این پژوهشگران معتقدند رشد تومورهای مغزی در افراد جوان با سرعت بیشتری صورت می گیرد زیرا بافت های بدن این افراد به سرعت قابل تغییر است و می تواند بیش از بزرگسالان در خطر اشعه ناشی از تلفن های همراه قرار گیرد.

تأثیر ویتامین های گروه ب بر مغز

سیدنی- پژوهشگران استرالیایی اعلام کردند مصرف غذایی که حاوی «ویتامین گروه ب» فراوان هستند موجب تقویت حافظه و افزایش قدرت تفکر می شود. مصرف این ویتامین ها برای مغز بسیار مفید است و حافظه و قدرت برنامه ریزی و تفکر را تقویت می کند و به ویژه «ویتامین ب ۶» موجب افزایش قابلیت های گفتاری در افراد می گردد. ■

کتاب انجیل ارمنی در ترکیه باقی ماند
روزنامه «جمهوریت» ترکیه اطلاع داده است که چندی پیش در فرودگاه «آنتاتورک» یک نفر که می خواست یک انجیل باستانی ارمنی را از ترکیه خارج سازد بازداشت شده است و در نتیجه انجیل باستانی در ترکیه باقی ماند. این روزنامه متذکر می گردد که قیمت تقریبی این کتاب به دو میلیون دلار آمریکایی می رسد.

تعهد رهبران جهان برای مقابله با بیماری، فقر و جنگ در جهان
در انتهای اجلاس سران رهبران کشورها به اتفاق آرا با صدور بیانیه هزاره، تعهدات و خط مشی هایی را تا سال ۲۰۱۵ برای خود و سازمان ملل تعیین کردند. رهبران جهان در این بیانیه متعهد شدند که در جهت به نصف رساندن جمعیت کسانی که اکنون با کمتر از یک دلار در روز امرار معاش می کنند، تلاش کنند. آنها همچنین قول دادند که به منظور توقف شیوع بیماری ایدز در جهان با یکدیگر همکاری نمایند. رهبران جهان در این بیانیه همچنین متعهد شده اند که منابع و ابزارهایی را که سازمان ملل برای برقراری مؤثرتر صلح و امنیت در جهان لازم دارد در اختیار این سازمان قرار دهند.

اعتراف مقام بلند پایه قضایی ترکیه به نقض آزادی بیان و عقیده در این کشور

آنکارا- خبرگزاری جمهوری اسلامی: «سامی سلجوق» رئیس دیوان عالی قضایی ترکیه، در از میر گفت: «در ترکیه آزادی بیان و عقیده وجود ندارد». سلجوق گفت: «بحث مربوط به لائیسیم، موجب بروز بحرانهای اجتماعی در ترکیه می شود و بحث لائیسیم باید به طور علمی مورد بررسی قرار گیرد». وی گفت: «ترکیه نمی تواند از لائیسیم جدا شود، ولی چارچوب این موضوع، باید واضح و روشن باشد».

سلجوق با اشاره به برخی انتقادات از سخنرانی هفته گذشته اش در آنکارا، گفت: «برخی محافل قدرتمند در ترکیه، تاب تحمل شنیدن نظرات مخالف خود را ندارند».

سلجوق گفت: «نقطه نظرات من در مورد تفسیر قانون اساسی، قانونمندی، لغو ماده ۳۱۲ قانون جزایی ترکیه و حذف مجازات اعدام، ثمره سالها تفکر، بررسی و اندیشه است و من از این عقاید صرف نظر نخواهم کرد».

وی هفته گذشته در یک سخنرانی در آنکارا، خواهان تغییر قانون اساسی، حذف مجازات اعدام از قوانین جزایی ترکیه و لغو یا تعدیل ماده ۳۱۲ قانون جزایی ترکیه که آزادی بیان و عقیده را محدود می سازد، شد. از سوی دیگر، پلیس یونان دیروز ۱۲۹ مهاجر کرد ترکیه را که تلاش داشتند در ساحل دریای «اژه» پیاده شوند، بازداشت کرد.

نیویورک از لحاظ ارزیابی ها و تماسها اجلاسیه فوق العاده ای بود. به گفته کوچاریان در نتیجه ملاقات با دست اندرکاران و تجار ارمنی در مدت زمان کوتاه چند هزار موقعیت شغلی جدید ایجاد خواهد گردید. وی خاطر نشان ساخت که در طی ملاقات با علیف توافقی مشخصی حاصل نگردیده است. کوچاریان گفت: برای من و علیف مشکل است مسئله را طوری حل کنیم که مورد قبول ارمنستان و آذربایجان قرار گیرد.

رئیس جمهور در پاسخ به سئوالات یکی از خبرنگاران پیرامون سرمایه گذاری در عرصه ها گفت: از عرصه تکنولوژی اطلاعاتی «هائیک» آمریکا سازمان های خوبی معرفی شده بودند. در محل با سازمانی موافقتنامه همکاری به امضاء رسید. در ماه اکتبر دو گروه این سازمان جهت گسترش روابط با ارمنستان عازم ایروان خواهد شد. بر طبق انعقاد موافقتنامه در ایروان بانکی برای سرمایه گذاریها در عرصه های مختلف گشایش خواهد یافت.
هاستانی هانراپوتیون ۷۹/۶/۲۲

لوله گاز ایران- ارمنستان در حال احداث می باشد سرویس خبرگزاری ایرنا به نقل از کارن گالستیان وزیر انرژی ارمنستان گزارش می دهد که ایران و ارمنستان احداث لوله های گاز را آغاز کرده اند. اولین واحد این خط لوله تا پائین سال آینده آماده خواهد بود. در این مورد توافقی در هنگام سفر اخیر آقای گالستیان به ایران بدست آمده است. در ضمن در رابطه با بهای گاز نیز گفتگوهایی به عمل آمده است. سرمایه گذاریهای این طرح از طریق شرکت ملی نفت ایران، «گاز پروم روسیه» «گاز دو فرانس» فرانسه و وزارت انرژی ارمنستان انجام گرفته است. گنجایش این لوله گاز روزانه یک و نیم میلیون متر مکعب برآورد شده است.
آزگ ۷۹/۹/۲۲

سربازان ترکیه مرز ارمنستان را نقض کرده اند
رادیو «آزادی» به نقل از خبرگزاری «نوستی» روسیه گزارش می دهد که اخیراً تلاش برای نقض مرز ارمنستان از طرف ترکیه جلوگیری شده است. طبق این گزارش سه نفر از سربازان ترک در منطقه گیومری مرز را نقض کرده و حدود ۳۰۰ متر در خاک ارمنستان پیش رفته اند. ترکها در پاسخ به درخواست ایست تیراندازی کرده اند. اما بعد از تیراندازی هشدار دهنده مرزبانان روس به خاک ترکیه فرار کرده اند. هیچیک از مرزبانان روس آسیب ندیده است. قرار بود برای افشای علل این حادثه در تاریخ ۱۲ سپتامبر نمایندگان خدمات مرزبانی روسیه و ترکیه با یکدیگر ملاقات کنند. بنابر نظر اولیه فرماندهی جوخه گیومری، ترکها سعی کرده اند احتشامی را که در نزدیک مرز می چریدند بدزدند.
برگیر ۷۹/۶/۲۳

متن سخنرانی جناب آقای خاتمی ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران در نخستین روز اجلاس هزاره سران ملل متحد در نیویورک (۱۶/۶/۷۹)

«قدرت بی مسئولیت» هیچیک از دغدغه‌ها و چالش‌های امروز جهانی پاسخ مناسب نخواهد یافت.

لازمه هر کنش عقلانی و اخلاقی در عرصه سیاست، سامان دادن گفتگویی خارج از محدوده از پیش تعیین شده قدرتهای سیاسی و پیرایش منطق و زبان دیپلماسی است.

«آسودگی خیال برای بر آوردن نیازهای بشر»، «آسودگی خیال در برقراری امنیت» و «پایه گذاری یک آینده پایدار زیست محیطی» آنچنان که مورد تأکید مناسبات جدید جهانی بر مدار گفتگوهای آزادانه و عادلانه میسر است.

در مجمع عمومی پنجاه و سوم پیشنهاد کردم که برای برداشتن گام نخست، سال ۲۰۰۱، سال گفتگوی تمدنها نامیده شود. گفتگوی تمدنها تحرکی برای پذیرش سر مشق «فراگیری و اصلاح مناسبات جهانی» و جلوگیری از سیطره ارتباطات یک سویه و مونولوگهای فرهنگی و سیاسی است. اکنون زمان گامی پیش تر نهادن است.

رؤسا و هیأت های محترم، گفتگوی میان تمدنها و فرهنگها را باید از سطح یک شعار و نظریه به برنامه عملی تبدیل کرد و نقطه عزیمت آن را در میان تحولات تازه بین المللی یافت. «جهانی شدن» مشهودترین عرصه تحولات کنونی است. جهانی شدن اگر چه فرصت های جدید را در برابر جوامع بشری گشوده است، اما از وجود انحصارهای قدرت و سرمایه تأثیر پذیرفته است.

«جهانی شدن» نباید معطوف به ایجاد بازارهای بزرگ تر و ادغام فرهنگ های ملی در فرهنگ مسلط جهانی باشد و این زمانی میسر است که هنجارها، منافع و قوانین مشترک جهانی بتوانند منافع پیشرفت را به طور عادلانه در دنیا توزیع کنند.

جامعه جهانی در نهایت به وجود یک اجتماع اخلاقی حساس نیاز دارد که استفاده از زور را در منازعات ملی و بین المللی تقیح کند. ارزشها و هنجارها بدون قوانین و قوانین هم بدون ضمانت های اجرایی چندان مؤثر نخواهند بود. در چرخه جهانی شدن و ورود به دنیای یکپارچه، اخلاق و حقوق جمعی جدیدی ظهور می یابد که همه نهادها و قوانین ملی و بین المللی سایه می اندازد.

در اینجاست که باید به بالا بردن ظرفیت های ملی دولتها و اقتدار حاکمیت های مردم سالار اندیشید تا به زور واقعی سطح و سهم مسئولیت و تعهد بین المللی ارتقا یابد. ظرفیت سازی برای مشارکت فعال و مؤثر همه اعضای جامعه جهانی اعم از دولت ها و نهادهای جامعه مدنی، در فرآیند تصمیم سازی های بین المللی، پیش نیاز این مهم است.

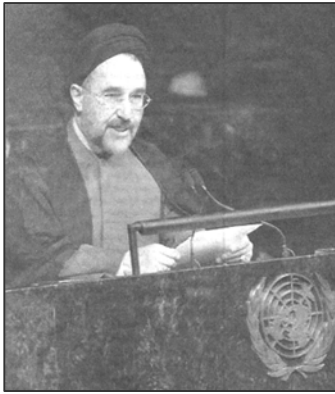
آیا وقت آن نرسیده است که برای پی افکنی شالوده چنین نظام مشارکت پذیری که مبتنی بر گفتگو، مدارا و تعاون در سطح بین المللی است به مسئولیت های جدید سازمان ملل متحد بیاوریم؟

من در مجمع پیشین از قول رهبر معظم انقلاب اسلامی ایران پیشنهاد رفع تبعیض در سامان و ساز و کار سازمان ملل و بخصوص شورای امنیت را در جهت بر رسمیت شناختن حقوق مساوی همه ملت ها دادم که هنوز در انتظار پاسخ مثبت مانده است. اکنون هم به نام ملتی بزرگ و دارای پیشینه و تمدنی کهن و از میانه انقلابی عظیم و معنوی که تجربه جدیدی را برای اعمال حاکمیت مردم به نام دین آغاز کرده است، می گویم که دیگر هیچ ملتی را نمی توان با استناد به هیچ مبنای فرهنگی، اقتصادی و سیاسی به حاشیه راند. جهان از آن همه جهانیان است و هیچ گونه دوگانگی در معیارهای ملی و بین المللی در دنیای امروز پذیرفتنی نیست. وظیفه امروز ما ایجاد تحول در منطق روابط بین الملل و دور کردن آن از منطق قدرت است. وقت آن است که جهان را در هزاره سوم نه به اراده معطوف به قدرت که به اراده معطوف به گفتگو و نهایتاً "اراده معطوف به محبت و معنویت فرا خوانیم.

سازمان ملل اکنون بیش از هر زمان محتاج نمایش اقتدار و کارآمدی خود در رهگذر تضمین جهانی شدن به مثابه یک نیروی مثبت برای تمامی مردم جهان، پذیرش حق حاکمیت ملت ها در برابر مخاطرات ناشی از جهانی شدن و احترام متقابل میان فرهنگها و تمدنها و سنتهای معنوی است.

چشم انداز دنیای نو یا تحقق دموکراسی بین المللی، رشد معیارهای اخلاقی، حقوقی و سیاسی بر پایه گفتگو و تبادل اندیشه و نیز رقابت دموکراتیک فرهنگی ترسیم می شود. پس بکشیم تا سازمان ملل متحد را بر مبنای مشارکت عادلانه همه ملتها و تمدنها در مدیریت جهان آینده پیش ببریم.

مشکر

آقای سید محمد خاتمی رئیس جمهوری در نخستین روز اجلاس هزاره سران ملل متحد در نیویورک این اجلاس را فرصتی ارزنده برای ارزیابی نحوه اداره جهان و ضرورت قبول مشارکت و تعهد جمعی در این فرآیند برشمرد.

متن سخنرانی آقای خاتمی به این شرح است:

بسم الله الرحمن الرحيم

آقای دبیرکل،

عالیجنابان،

خانمها و آقایان،

در آغاز مایلیم به نام جمهوری اسلامی ایران از گزارش جامع دبیرکل محترم، در باب چالش های نوین جهانی در سده جدید قدردانی کنم و تشکیل «اجلاس هزاره» را فرصتی ارزنده برای ارزیابی نحوه اداره جهان، تبیین نقش های تازه سازمان ملل در میانه دگرگونی های همه جانبه جهانی و ضرورت قبول مشارکت و تعهد جمعی در این فرآیند، بشمارم.

جهان خسته و آزرده با گذر از دریای رنج و خون

و تبعیض، قرن بیستم را پشت سر گذارده است و با امید به آینده ای بهتر که چرخ روزگار بر مدار حرمت انسان و حقوق او بچرخد و آسمان دلگیر زندگی دیروز و امروز او با آفتاب درخشان عدالت روشن شود، به قرنی دیگر چشم دوخته است.

از رنج ها و دردهای بشر فراوان سخن گفته شده است. در بسیاری از موارد انسان، این مظلوم دوست داشتنی تاریخ، وجه المصلحه قدرت و ثروت و دروغ کسانی شده است که در دوران اخیر تجربه بشری حتی به نام او و دفاع او بر همه بشریت ستم کرده اند. اما اینک زمان آن فرا رسیده است که عملاً در جهت گشودن گره از کار فرو بسته این انسان قدم برداریم. در یک سوی عالم، اگر چه انسان برخوردار از زندگی مادی قابل قبول است ولی گسست میان معنی و ماده و آشفتنگی های روحی، او را در عذاب جانکاه فرو برده است و در سویی دیگر، با فقر، جهل، گرسنگی و بدتر از همه استیلائی قدرتهای خودکامه و در بسیاری از موارد وابسته به قدرت های بزرگ، دست به گریبان است.

اما از میان این تجربه های بشری، مردم سالاری به منزله دستاوردی بزرگ و محصول جهاد و اجتهادهای مستمر و ارزشی که در صورت های گوناگونی تجلی می یابد نیز به دست آمده است. در عصر بیداری ملت ها از صاحبان قدرت انتظار می رود که حرمت این ارزش را پاس دارند و در جهت رهایی، آزادی، مصونیت و سربلندی انسان- همه انسانها- بکوشند.

حاکمیت انسان بر سرنوشت خود، برآمدن قدرت- به خصوص قدرت سیاسی- از خواست و گزینش مردم، نظارت مستمر مردم بر نهاد قدرت و نهادینه کردن این نظارت بشری عناصر اصلی مردم سالاری است که باید از صورت های مختلف آن تشکیل شود. نمی توان صورتی خاص را به عنوان نتیجه نهایی بر بشریت تحمیل کرد. بگذاریم تجربه مهمی که اینک در حال شکل گرفتن است- یعنی توأم کردن مردم سالاری با معنویت و اخلاق- الگوی دیگری از زندگی مردمی را ارائه دهد.

بپذیریم مردم سالاری که در سطح درونی یک ملت به عنوان ضابطه پذیرفته شده در عرصه بین المللی نیز معیار زندگی نوین بشود. همچنانکه جامعه جهانی نباید هیچ حکومت خود کامه بریده از ملت خویش را بر تابد و مصالح خاص باندهای قدرت و قدرتهای مسلط را به مصالح بشری ترجیح دهد و دوگانگی و چندگانگی برخورد با حوادث عالم را اجازه بدهد به همین سان، ساختار قدرت در سطح بین المللی را نیز باید اصلاح کند. جامعه جهانی که شهروندان آن، به جای افراد برابر در درون یک ملت- دولت، ملت های برخوردار از حق و حرمت مساوی هستند، باید شرایطی فراهم آورد تا فرهنگها و تمدنهای متنوع با حفظ هویت خویش در تعامل مشترک بتوانند جهانی معنوی و انسانی برخوردار از آزادی و پیشرفت برای همه بشریت سازند.

اکنون پرسش اساسی این است که آیا سازمان ملل می تواند بنیاد خود را بر این اساس بازنگری و بازسازی کند؟
حضور محترم!

قلمرو عمومی جهان نیاز به گشایش و گسترش آزادی و عدل فراگیر دارد. جهان در طول دهه های گذشته از حضور قدرتمند «جامعه مدنی بین المللی» بی بهره بوده است و همین محرومیت باب گفتگوی اخلاق و مشارکت همگانی را در فرآیند فهم و حل امور اساسی مسدود کرده است. ما در جهانی به سر می بریم که «حفظ و بسط قدرت»، گفتمان و سرمشق (پاراادیم) غالب در مناسبات سیاسی بوده است و همین امر عرصه فکر و عمل سیاسی را از توجه به پرسش های عمیق فلسفی، فرهنگی و دینی محروم کرده است. مطمئن باشیم که در سر مشق (پاراادیم)

مرز ده کیلومتری ترکیه - نخجوان چگونه ایجاد شد؟

سو - ارس که خود مطابق همان پیمان همراه سورمالو به ترکیه واگذار می شد هم مرز بود.

همچنین بیاد آوریم که روستای "سورمالو" هرگز تحت حاکمیت ترکیه نبوده به عنوان یکی از محله های ولایت چخور - سدی یا خان نشین ایروان به ایران تعلق داشت و پس از جنگ روسیه و ایران در سالهای ۲۸-۱۸۲۶ به موجب پیمان صلح ترکمانچای به روسیه واگذار شد.

ترکیه بعنوان طرف پیروز مذاکرات آلکساندرایل بعنوان مدعی «آزادسازی» اراضی اشغالی توسط روسیه به موجب پیمان سان استفانو در پایان جنگ میان روسیه - ترکیه ظاهر شد که بر اساس قرارداد "برست لیتوفسک" در سال ۱۹۱۸ باید به ترکیه بازگردانده می شدند. این مناطق شامل قارص، آرداهان و باتوم می شدند که دو منطقه نخست از سال ۱۹۱۸ تحت حاکمیت ارمنستان و منطقه سوم تحت کنترل گرجستان که ترکیه در جنگ با این حکومت نبود قرار داشتند. لیکن پس از تصرف قارص در ماه اکتبر ۱۹۲۰، ترکها با پیشروی به "ایگدیر" رسیده قریه "سورمالو" را نیز به تصرف خود درآوردند. بنابراین ترکیه در آلکساندرایل خواستار احیاء مرز مشترک خود با ارمنستان مطابق با پیمان "صلح و دوستی" گردید که در روز چهارم ژوئن ۱۹۱۸ میان جمهوری ارمنستان و ترکیه عثمانی در باتوم به امضاء رسیده بود. چنانکه در بالا دیدیم، این مرز از مسیر رودهای آخوریان و ارس گذشته به مرز ایران می رسید.

بدین سان، ترکیه ده سال پیش از تبادل اراضی مرزی با ایران در سال ۱۹۳۱، با نخجوان هم مرز بود و آنچه که در سال ۱۹۳۱ روی داد ناشی از وقایع مربوط به همین ناحیه در آن سال بود. پس از تصرف "سورمالو"، مرز ایران - ترکیه از میان کوهها ماسیس بزرگ و کوچک (کوههای آزارات) عبور می کرد، اما پایگاه های جنگی شورشیان کُرد به سرکردگی جلال در ناحیه ماسیس کوچک (آزارات) که در قلمرو ایران قرار داشت واقع بود. ترکیه برای حل این مسئله و برچیدن این پایگاه ها با انصراف از اراضی مورد اختلاف خود در جنوب، در عوض سرزمین حد فاصل یاد شده را همراه باکو ماسیس کوچک دریافت نمود و بدین ترتیب همزمان با دریافت کمکهای قابل توجهی از اتحاد شوروی موفق گردید به آسانی با شورشیان تصفیه حساب کند. ■

نوشته: شادروان پروفیسور هاکوب باپازیان
ترجمه: ادیک باغداساریان (گرمائیک)
منبع: ایران نامه شماره ۱۷-۱۶، ۱۹۹۶

اخیراً در محافل رسمی و غیر رسمی در باره چگونگی انفصال منطقه ارمنی نخجوان از ارمنستان و پیوستن آن به آذربایجان سخن می رود و نقش ترکیه کمالیستی در این مسئله مورد تأکید قرار گرفته آگاهی های بی پایه و نادرستی ارائه می گردد که بر اساس آن تبادل ارضی میان ایران و ترکیه در سال ۱۹۳۱ بدین علت صورت گرفته بود که ترکیه بتواند با جمهوری نخجوان مرز مشترک داشته باشد.

بسی جای شگفتی است که تاریخنگاران ما نیز بدون آشنایی با اسناد مربوطه در آثار خود به همین منوال مسئله را تفسیر می کنند. اینگونه سوء تفاهم ها و برداشتهای نادرست از آنجا ناشی می گردند که در سالهای اخیر، پژوهشگران در مقاله های خود که در نشریات بچاپ می رسند به اندازه کافی مسایل تاریخی سالهای ۲۰-۱۹۱۸ را روشن می سازند، با این حال در خصوص روشن تر شدن مسئله تغییرات مرزی ارمنستان و ترکیه نیاز به برخی تصحیحات وجود دارد.

بدین سان که می دانیم مطابق پیمان آلکساندرایل که در روز دوم دسامبر ۱۹۲۰ میان ترکیه و جمهوری ارمنستان منعقد گردید، مرز مشترک ارمنستان و ترکیه باید از مسیر رودخانه آخوریان (آرپاجای) تا نقطه اتصال آن به ارس ادامه می یافت و از این نقطه رود ارس به صورت مرز دو کشور تا نقطه ای می شد که به مرز ایران منتهی می گردید و اما مرز ایران از نقطه ای شروع می شد که در آنجا رودخانه قره سو به ارس می ریخت. مرز روسیه و ایران بر اساس عهد نامه ترکمانچای (۱۸۲۸م.) چنین بود؛ ارس بعنوان مرز مشترک روسیه و ایران از نقطه ای شروع می شد که رود قره سوی داخلی که از "سورمالو" جریان می یافت به آنجا می ریخت و با ادامه در مسیر بستر ارس به دشت مغان می رسید. بنابراین، بر اساس پیمان آلکساندرایل اراضی حد فاصل قره سو و ارس نیز به ترکیه واگذار می گردید.

مطلب ویژه ای نیز در باره نخجوان در پیمان آلکساندرایل درج شده است و برپایه آنها مرزهای این جمهوری خودمختار تحت کنترل آذربایجان مشخص می گردید و نخجوان نمی توانست به هیچ حکومت همسایه ای واگذار گردد. ارمنستان بنا به درخواست ترکیه باید از منطقه "سارور" چشم پوشی کرده آن را به جمهوری نخجوان واگذار می کرد و این بدین معنی بود که ارمنستان در این مسیر از امکان تماس مستقیم با ایران محروم می شد که تا قبل از آن زمان از طریق پل "شاه تخت" صورت می گرفت و سرفرماندهی ارتش روسیه در قفقاز در سالهای ۱۹۱۶-۱۹۱۵ ریل راه آهن با عرض کم از آنجا تا ماکو و به سوی قریه قره کلیسا واقع در مرز ایران با ترکیه احداث نمود. بدین ترتیب، مرز نخجوان با ارمنستان از "شاه تخت" به سوی روستای "آرازدایان" (روستای یرساخواوان کنونی) عقب کشیده می شود که با منطقه حدفاصل میان قره

مشاهیر ارمنی در عرصه بین المللی (۲)

	۱۱- آلن پروست - قهرمان اتومبیل رانی - چهار بار برنده مسابقه فرمولا	***	۱- هاوارد کازانچیان - تهیه کننده معروف فیلم در آمریکا.
	۱۲- رافی (کاووکیان) - آهنگ ساز و خواننده معروف کانادا.	***	۲- دکتر ورازداد کازانچیان - پدر جراحی پلاستیک، استاد دانشگاه هاروارد.
	۱۳- ویلیام سارویان - رمان نویس و نمایش نامه نویس معروف آمریکا.		۳- کرک کریکوریان - سرمایه گذار و ثروتمند معروف صاحب MGM، کرایسلر و غیره.
	۱۴- سیمور اسکینر (آرمن تامزاریان) - رئیس بارت و لیزا.		۴- دکتر گورکیان - پزشک معروف آمریکا. وی به بیماران شفا ناپذیر کمک می کرد تا به نحوی مناسب به حیات خود پایان دهند.
***	۱۵- اسپانچیان - مخترع آمریکایی، اسپاندرکی.		۵- آرام خاچاطوریان - موسیقیدان مشهور جهان (سمفونی های گابانه، اسپارتاکوس، نبرد استالینگراد، اتلو، رقص آتش).
	۱۶- گروه موسیقی System of a Down - گروه موسیقی معروف آمریکا.		۶- امیل لحدود - رئیس جمهور لبنان (ژنرال سابق ارتش لبنان که باعث اتحاد و یکپارچگی ارتش شد).
	۱۷- جری تارخانیان - مربی معروف بسکتبال (UNLV).	***	۷- آلکس مانوکیان - مخترع آمریکایی.
***	۱۸- استیو زالیان - نمایش نامه نویس معروف آمریکا.	***	۸- روبین مامولیان - کارگردان معروف آمریکا، سازنده اولین فیلم رنگی.
	۱۹- خانواده زیلجیان - کارخانه دار - سازنده سیمبال (آمریکا و کانادا).		۹- آرتم میکویان - طراح هواپیما - سازنده جنگنده میگ شوروی
	۲۰- آرا بارسغیان - مربی معروف آمریکایی - تیم فوتبال نتردام و قهرمان ۱۹۶۶ و ۱۹۷۳.		۱۰- پاراجانوف - هنرمند سورئالیست، فیلمساز.